

Cu o noapte înainte de moartea reginei Katarzyna, îndepărtată de la curte de mulți ani, pe fereastra de la camera soției doctorului regal intră o bufniță, care, deși este închisă într-o ladă, dispăre, căci nu are însușirile materiale ale unei vietăți, ci este doar un duh vestitor de rele, interpretat ca prevestitor al morții reginei, fapt adevărat, după cum spune autorul, chiar a doua zi. Dar prevestirile nu încetează o dată cu aceasta, căci în timp ce clopotele din Varșovia băteau spre a anunța poporului moartea reginei, au căzut limbile de la unele clopote, ceea ce avea să prevestească apropiata moarte a regelui.

«Noczy przyszła nowina pewna o smierczy kroluiwoy Jei M. ktory gdy zwoniono Warszawie v wszitkych kościolow podluk obyczayu tedy zaras tym iednym zwoninym v S. Iana sercze u zwnoa vpadlo. i malo niezabielo Losznicze K. Je. M. Pana Lieczkie a na nowym mieysczye takze razem vpadly dwie sercza v zwonov v Pany Mary kosciola y v mnihow takze niedalicko». (Noaptea a venit vestea sigură despre moartea majestății sale reginei și când băteau clopotele la Varșovia la toate bisericile, după cum e obiceiul, atunci numaidecît după prima bătaie la Sf. Ioan a căzut limba de la clopot și era aproape să-l omoare pe cămărașul măriei-sale regelui, pe domnul Liecki, iar în cetatea nouă de asemenea au căzut deodată două limbi de la clopote la biserica Sfintei Fecioare și la călugări, nu departe de acolo) f. 15.

Iar când peste trei zile, cu totul pe neașteptate, se îmbolnăvește regele Sigismund, își face loc o altă apariție la fel de ciudată și interpretată tot ca un semn rău: printre curtenii adunați la palat se strecoară, urcă pe scări și pătrunde pînă în sala de consiliu un bou: «W horobie ty K. Je. M. contra naturam woł po shodzye na kaminicze do rady wszedł przez wielkość lyudzy ktorzy bely y na wshodsye y w sieni y w yszbye asz do rady». (În timpul acestei boli a măriei sale regelui, *contra naturam*, a urcat un bou pe scările palatului și a intrat pînă în consiliu, printr-o mulțime de oameni care era adunată acolo și pe scări și în anticameră și în cameră pînă în consiliu) f. 15.

După cum observăm, pentru prevestirea schimbărilor din viața unor capete încoronate nu se folosesc semnele cosmice, după modelul clasic, ci motive populare, zoomorifice, simple. Ținînd seama de aceasta, precum și de stilul povestirii (textul integral este anexat la articolul de față), înclinăm să credem că este o înregistrare a povestirilor care circulau atunci în popor pe seama morții regelui.

2. O altă lucrare anonimă inedită este *Oznaymienie Smierczy kroliewski y zdanye o obie-ranyu kroya* (Veste despre moartea regelui și părere despre alegerea regelui), f. 27—33, scrisă în limba polonă la persoana întii, sub formă epistolară, cu multă îndemînare scriitoricească, intercalînd cu vădită facilitate fraze și cuvinte latine, în care se dau relații și păreri personale asupra evenimentelor zilei.

Autorul exprimă în cuvinte frumoase și într-un stil desăvîrșit regretul pentru moartea regelui și acordul său — deși cu unele rezerve — de a-și da părerea despre alegerea noului conducător al statului. «Jedym to rad wieczy folguiaz rosказanya W Msczy niszly rozmowy swemu ktoremu wielye y prze liata me i prze male czwyczenye niedostawa obieczal bym wzynycz». (Am promis să fac acest lucru mai degrabă, respectînd cu plăcere porunca voastră, Luminat Domn, decît pe a minții mele care are unele neajunsuri și din cauza anilor mulți și a exercițiului puțin) f. 27.

Cu bătrînească chibzuință și orizont larg asupra vieții politice contemporane, autorul analizează stadiile istorice prin care a trecut republica nobilitară polonă și în special ultimul, comparîndu-le în ultimă instanță cu etapele evoluției omului.

«Isz czialo czlowieczye y wszitkie rzeczy sub hoc orbis lumine na swieczye maia swe nastanya. czaszy. rosdzialy pomnozenya. doskonalosczy y kresy swoje. Takiesz R. Pospolita kaszda i pogotowyu i nasza Polska iusz wszitek wiek czlowieka doskonalego. obeszla i vrodzona iest. bela dzieczieczim. bela mlodzienczem, bela y mezem. Iusz teras ku starosczy prziszla. securis ad radicem posita e. et ne nobis quia peccamimus. Rodzila sye od Lecha do Woiewod. dzyeczieczym w Poganstwie bela czystym mlodzienczem. Wiare Chreścianska przyawszy bela y mezem przez one wszitkie czaszy z Bolieslawow. w Ladislawow y inszych. A naywieczy za Zigmunta teras iako iabluko rozdarle tak iusz vpatkiem bardzo grozy». (Căci și trupul omenesc, ca și toate lucrurile de pe acest pămînt, au vremea lor cînd iau ființă, cînd cresc, se înmulțesc, se perfecționează și sfîrșesc. Tot așa și fiecare Republică și a noastră poloneză a trecut prin toate vîrstele umane, s-a născut, a fost prunc, a fost și tînără, a fost și la vîrsta bărbăției. Acum se apropie de bătrînețe. Secura a fost pusă la rădăcină și nu pentru că am păcătuit. S-a născut din vremea lui Lech pînă la primii voievozi; a fost copil în timpul necredinței; a fost tînără, adoptînd religia creștină și bărbat în toate acele vremuri sub domnia Boleslavilor și Ladislavilor și a altora și, mai cu seamă, în timpul lui Sigismund, iar acum, amenințată cu căderea, ca un măr copt) f. 27 v.